

Royal Commission
into Violence, Abuse, Neglect and Exploitation
of People with Disability

Fa'asoa ni mea na tutupu ia te oe

ma le Komisi mo i latou e iai
Manaoga Fa'apitoa

Sharing your experience
with the Disability
Royal Commission

Samoan | Gagana Samoa

**O se sosaiete e amanaia
uma tagata**

Fa'asino Tusi

Aisea e fa'asoa ai mea na tutupu ia te oe ma i matou	1
Sauāina, agaleagaina, tu'ulafoa'iina ma le fa'aaogāina	2
Auala e fa'asoa mai ai mea na tutupu ia te oe	3
Tusi, telefoni, vitio pe pu'e	4
Mafaufau i mea sa tutupu ia oe	5
Auai atu i se fa'atalanoaga tuto'atasi	6
Talosaga mo se fa'atalanoaga tuto'atasi	7
O leā se mea e tupu i lau fa'amatalaga?	8
Puipuiga o lou fa'asinomaga ma fa'amatalaga	8
Puipuiga mai fa'asalaga	8
Faufautua ma le lagolago	9
Lagolago i nisi gagana	10
Fautuaga fa'aletulāfono	10
Fa'afeso'ota'i mai matou	12
Logoina lo outou mamalu	13

Aisea e fa'asoa ai ni mea na tutupu ia te oe ma i matou

E taua mea sa tutupu ia oe. O le maua mai o faamatalaga mai i tagata e iai manaoga fa'apitoa, aiga, ma tagata lagolago ma tagata lautele e fesoasoani lea i le Komisi e malamalama i le fua fa'atatau o le a'fiaga o le sauāina, agaleagaina, tu'ulafoaina ma le fa'aaogāina o tagata e iai manaoga fa'apitoa.

O tu'utuuga o fasinomaga a le Komisi e mana'omia ai ona matou mafaufau i mea na tutupu i tagata ta'ito'atasi.

I le fa'asoaina mai o mea na tutupu ia oe ia matou e fesoasoani lea e:

- fa'ailoa mai le fua fa'atatau o le fa'afitauli
- malamalamaaga e fa'atatau i le faiga ma le si'osi'omaga e ono tupu ai le sauaina, agaleagaina, tu'ulafoaina ma le fa'aaogāina

- maua lea o se malamalamaaga i a'fiaga o tagata e iai manaoga fa'apitoa, o latou aiga, tagata lagolago ma tagata lautele
- aoina o fa'amatalaga e talafeagai ma matou su'esu'ega ma polokalame su'eusu'e
- fa'alogi i manatu eseese.

Fa'amolemole ia matau e lē mafai e le Komisi ona filifili pe fo'ia ni matāupu a tagata ta'ito'atasi pe faia ni tau.

E malamalama le Komisi o le fa'asoaina o mea na tutupu ia oe o se la'asaga telē. Matou te manana'o e faafaigofie le matāupu i so'o se auala e mafai ai. Fa'amolemole fa'ailoa mai ni lagolago e te mana'omiaina.

Sauāina, agaleagaina, tu'ulafoa'iina ma le fa'aaogāina

O le Sauāina, agaleagaina, tu'ulafoa'iina ma le fa'aaogāina e tāua i aiaiga i le Komisi mo i Latou e iai Mana'oga Fa'apitoa. Pe a fua i le Komisi, e iai uiga o nei aiaiga.

Sauāina ma le agaleagaina

O le Sauāina ma le agaleagaina e aofia ai amioga eseese aga'i i tagata e iai mana'oga fa'apitoa. E ono aofia ai le fa'ao'olima, fa'ao'olima matagā, taofiofi, faiga fa'atapulaa (faalētino ma vailaau), togafitiga fa'amalosi, fa'alavelave fa'amalosi ma le fa'alumaina ma le faatigāina, fa'aaogā fa'amalosi tupe ma le tamāoaiga ma solitulāfono i tu faalilolilo ma le mamalu i faiga poo tagata ta'ito'atasi.

Tu'ulafoa'iina

O le Tu'ulafoa'iina e aofia ai le tu'ulafoa'i faaletino po'o faalogona, tu'ulafoa'i lē fuafuaina po'o le tu'ulafoa'iina ma le fuafuaina. O le Tu'ulafoa'iina e mafai ona ose mea tugā e tasi na tupu po'o ni faafitauli lautele e aofia ai le taofia o le tagata e iai lona mana'oga faapitoa mai mea e mana'omia o le olaga e pei o meaai, vaiinu, fale, avanoa, femalagaiga, lavalava, a'oa'oga ma togafitiga i le falema'i.

Fa'aaogāina

O le uiga o le fa'aaogāina, o le soona faaaogā lea e se tagata o le tasi tagata i lona malosi. E ono aofia ai le lē fa'aaogāina tatau o se tasi tagata, le lē fa'aaogāina tatau po'o le taofia fo'i o meatotino a le isi tagata, leipa, galuega po'o alaga'oa e aofia ai le fa'aaogāina faalētino, amio matagā, tupe po'o le tamāoaiga.

Auala e fa'asoa mai ai ni mea na tutupu ia te oe

E mafai ona fa'asoa mai ia i
matou mea sautupu ia oe:

- tusitusiga, luga o le telefoni,
i se ata vitio po'o se
tautalaga sa pu'eina le leo
- i se fa'atalanoaga ta'ito'atasi
ma se Komesina

Tusi, telefoni, vitio pe pu'e

E mafai e so'o se tasi ona faia se talosaga i le Komisi. E mafai ona faia talosaga i so'o se auala e fetau mo oe - i le telefoni, imeli, vitio po'o le matou upega tafailagi. Faamatala mai ia matou mea na tutupu ia oe i au lava upu - e le afaina pe a e le manatuaina mea uma. E mafai ona tusi i lalo mea na tutupu ia oe pe pu'e se vitio po'o sau tautalaga. E mafai fo'i ona e fa'amatala mai mea na tutupu ia oe i luga o le matou upega tafailagi, luga o le telefoni, imeli pe lafo mai se tusi.

E matou te fautuaina malosi tagata e iai manaoga fa'apitua, aiga, uo ma tagata lagolago ina ia fa'asoa mai mea na tutupu i le latou gagana e aofia gagana a taganu'u ma le gagana fa'aילו. Matou te saunia tagata faamatala upu ma tagata faaliliu upu.

Afai o iai ni fa'afitauli i le amataina, mafaufau i fesili i le itulau e 5. O nei fesili ua na o se ta'iala, ma e le mana'omia lou tali i fesili uma. Na o fa'amatalaga lava e te fia fa'asoa e aumai.

Afai na e aveina se fa'amatalaga tusitusia i se isi matagaluega a le malo, se ofisa e ave ai faitioga, po'o leoleo, e ono mana'omia se matou kopi.

E maua loa e le Komisi sau fa'amatalaga tusitusia, tautalaga po'o se vitio, e matou te feso'otai atu oe ua matou mauaina. E lafo atu se tusi ia oe e fa'aילו atu ai.

E mafai ona e fa'asoa mai mea na tutupu ia oe ia matou i luga o le matou upega tafailagi www.disability.royalcommission.gov.au/share-your-story/make-your-submission

Mafaufau i mea sa tutupu ia oe

Afai e te mana'o e fa'asoa mea na tutupu ia oe, e ono aogā fesili ia e amata ai:

- O leā e te fia fa'asoa mai i le Komisi e fa'atatau i mea na tutupu ia oe po'o lou malamalamaaga i le sauaina, agaleagaina, tu'ulafoaina po'o le fa'aaogaina o tagata e iai manaoga fa'apitoa?
- Na e fa'asoa atu nei mea i se isi? O ai na e fa'asoa iai ma o leā se mea na tupu?
- E iai ni fautuaga poo ni tuualalo e te mana'o e fa'asoa e aofia ai ni fa'ata'ita'iga o ni mea sa aogā po o ni manatu sa tatau ona faia ina ia lelei ai?
- E iai nisi mea e te fia ta'uina mai ia matou?
- I ni nai fuaiupu, o leā se mea te fia ta'u ia Ausetalia e fa'atatau i ou fa'amoemoe mo le lumana'i?

Auai atu i se fa'atalanoaga tuto'atasi

O le isi auala e fa'asoa ai mea na tutupu ia oe o se fa'atalanoaga lea tuto'atasi ma se Komesina.

O Fa'atalanoaga ta'ito'atasi e mafai ai ona talanoa fa'afesaga'i, pe o fonon i luga o le upega tafa'ilagi, po'o luga fo'i o le telefoni, e faatagaina ai ona e faasoa atu ai lau matāupu i se auala tapuia.

So'o se mea lava e te faamatala mai i totonu o se fa'atalanoaga ta'ito'atasi e faailoaina ai lou tagata, e puipuia lea mai le faaalua atu i le tulāfono.

O faamatalaga fo'i na e faia e iloa ai lou tagata i totonu o se fa'atalanoaga ta'ito'atasi, e tumau pea lona malu puipuia tusa lava pe faamuta le Komisi. E le mafai ona saponaina i luga o le poloa'iga a le fa'amasinoga pe fa'aalia i lalo o le sa'olotoga o faamatalaga a le tulāfono. E le mafai ona faaogāina Fa'amatalaga na e faia i totonu o se fa'atalanoaga ta'ito'atasi e avea ma molimau faasaga ia te oe i faamasinoga o aiā tataua a tagata po'o solitulafono.

O lo'o maua le lagolago faufautua i le amataga, taimi atoa ma le faai'uga o fa'atalatalanoaga ta'ito'atasi.

E maua faamatalaga i le faiga o fa'atalanoaga ta'ito'atasi i le www.disability.royalcommission.gov.au/share-your-story

Talosaga mo se fa'atalanoaga tuto'atasi

Soo se tasi lava e iai ni faamatalaga e fia faasoa o loo i totonu o le aiaiga faapitoa e mafai ona talosaga mai i se fa'atalanoaga ta'ito'atasi.

E totogiina e le Komisi ia femalagaina ma fale e nonofo ai tagata e auai mai i fa'atalanoaga ta'ito'atasi.

E mafai ona e talosaga i se fa'atalanoaga ta'ito'atasi:

- i luga o le upega tafa'ilagi www.disability.royalcommission.gov.au/share-your-story/apply-private-session
- i le imeli mai DRCenquiries@royalcommission.gov.au
- i le telefoni mai 1800 517 199 po'o le +61 7 3734 1900 Aso Gafua i le Aso Faraille (e le a'afia ai aso malolo)
- i le tusi mai i le GPO Box 1422, Brisbane Qld 4001

O le ā se mea e tupu i lau fa'amatalaga?

Afai ua uma ona fa'asoa mai mea na tutupu ia oe i le Komisi, e ono tǎpā oe e avea ma molimau i se valaauina o faamasinoga lautele lea e avatu ai loa lau fa'amatalaga o se molimau. E le mana'omia ona fa'aali sau molimau i se valaauina o faamasinoga lautele pe a e le mana'o ai.

Puipuiga o lou fa'asinomaga ma fa'amatalaga

Afai e te lē mana'o e fa'asoa atu faamatalaga patino ia te oe poo lou faasinomaga i se isi i fafo atu o le Komisi, e mafai ona matou puipua ia mea na e fa'asoa mai seia oo atu i le faaiuga o le Komisi ia Aperila 2022 (pe a faamutaina le lipoti mulimuli).

Afai o e popole i le faailoaina atu o lou faasinomaga po'o faamatalaga ina ua uma ona faamuta le Komisi, e mafai

ona e talanoa ise loa. E maua auaunaga fa'afaufautua fa'aletuaafono e leai se totogi i lou viliina o le 1800 771 800 po'o lou asiasi i le www.yourstorydisabilitylegal.org.au

Puipuiga mai fa'asalaga

Matou te malamalama e ono iai ni popolega o tagata e iai mana'oga faapitoa i faasalaga, fa'ata'ita'iga, pe afai ua fai se latou talosaga e faitio ai i se tagata pule galuega po'o se tagata saunia fale totogi. E matou te faatāuaina tele lenei popolega ma fautua i tagata e faaaoga fautuaga fa'aletulafono e fa'atatau i puipuiga e mafai ona ofoina e le Komisi.

Faufautua ma le lagolago

O le faasoaina o se mea na tupu ia oe e faigata fo'i. O le a faigatā i nisi tagata ona Vaaia pe Faalogoia ni faamatalaga faatatau i le Komisi.

E iai le vaega faufautua a le Komisi e auai atu uma i fonotaga lautele, fa'atalatalanoaga ma le lautele ma fa'atalanoaga ta'ito'atasi ina ia avatu le fesoasoani ma le lagolagosua i so'o se tasi i ia tulaga.

E ofoina e le Blue Knot Foundation auunaga faufautua e leai se totagi ma fa'ailoaina o isi auunaga mo i latou e iai manaoga fa'apitoa ma o latou aiga ma tagata lagolago so'o se isi e iai i le Komisi mo i latou e iai Manaoga Fa'apitoa.

Vili le laina faatulagaina o le 1800 421 468. E tatala i aso uma.

Afai e te tutuli pe iai se faafitāuli i lau faalogo poo lau tautala, vili le 'Auaunaga a le NRS i le 133 677 ma avatu iai le numera 02 6146 1468, o le numera lea e te mana'o e fa'afeso'ota'i.

Afai e lē mafai ona e tautala pe iai nisi ou mana'oga o feso'ota'iga, o loo avanoa le auala o talanoaga i luga o le initaneti ma le imeli. Afai e te fia mana'o e talanoaina lou avanoa ma mana'oga o feso'ota'iga, faamolemole faafeso'ota'i le helpline@blueknot.org.au

O fa'amatalaga e fa'atatau i le lagolago e te mauaina o lo'o maua i le matou upega tafailagi www.disability.royalcommission.gov.au/counselling-and-support

E to'atele faalapotopotoga e mafai ona avatu le lagolagosua ta'ito'atasi mo tagata o lo'o auai i le Komisi mo i Latou e iai Manaoga Fa'apitoa. A fia maua se 'auunaga lagolago i le mea o loo e aumau ai, alu i le disabilityadvocacyfinder.dss.gov.au/disability/ndap/

Lagolago i nisi gagana

Afai e te mana'omia se lagolago atu i se tasi gagana, faamolemole valaau:

- le Vaega o Tagata Fauaufutua a le Malo ma 'Auaunaga Tuuina Atu i le 1800 421 468 ma talosaga atu mo se faamatala'upu (o le a faatulagaina e le tagata faufautua lea matāupu), poo le
- 'Auaunaga o Faamatala'upu ma Faaliliu'upu i le 131 450 ma talosaga e fesoota'i atu oe i le Vaega o Tagata Fauaufutua a le Malo ma 'Auaunaga Tuuina Atu i le 1800 421 468.

Afai e te mana'o e oka nisi o a matou pepa faamatalaga i gagana mo e ua po le vaai, faamolemole vili le telefoni 1800 517 199.

Fautuaga fa'aletulāfono

O loo avanoa le auaunaga faufautua fa'aletulafono leai se totogi e fesoasoani atu ia te oe i le faasoaina o mea na tutupu ma le Komisi mo i latou e iai Manaoga Faapitoa.

E tuto'atasi ese mai lenei 'aunaga mai le Komisi mo i Latou e iai Manaoga Fa'apitoa ma e mafai ona fesoasoani i:

- faasoaina o mea na tutupu ia te oe i se mataupu tuuina atu po o se fa'atalatalanoaga ta'ito'atasi
- faamatalaga ma fautuaga faataatau i le pulega a le Komisi, tualumaga ma ta'iala
- tusitusiga o fa'amatalaga a molimau
- fautuaga e fa'asino i mataupu fa'aletulāfono e pei o le malupuipua o maliega

- faamatalaga i fesoasoani tau tupe atonu e mafai ona avanoa mo oe.

Vili fua 1800 771 800 Aso Gafua I le Aso Faraile (e le a'afia ai aso malolo) po'o le alu www.yourstorydisabilitylegal.org.au

Polokalame fesoasoani tau tupe fa'aletulāfono

O le a totogiina matāupu faaletulāfono pe afai o lo'o e auai mai iai matou i auala nei:

- valaauina oe, pe tuu atu le faatagana e te tula'i ai, e avea ma se molimau i le faamasinoga a le Komisi
- talosagaina lou auai, pe auai atu foi i se faatalanoaga a le Komisi
- usita'ia se fa'aaliga e aumai ai ni faamatalaga po'o faamaumauga tusia e avea ma molimau i totonu o le Komisi, ma/ pe

- usita'ia se fa'aaliga e fa'atino, ua tuuina atu lea e le Komisi.

Afai na valaauina oe e le Komisi ona o lou lava malosi faaletagata, o le a e agavaa i fesoasoani tautupe faaletulāfono. Afai na valaauina lau faalapopotoga, e mafai ona e agavaa mo le fesoasoani tautupe, avea ma mataupu o se iloiloga pe mafai e le faalapopotoga ona faatupe mataupu faaletulafono e aunoa ma ni faafitauli tautupe matuiā.

O le upega tafa'ilagi a le Ofisa o le Loia Sili e aofia ai faamatalaga pe fa'afefea ona fai lau talosaga. Alu i le www.ag.gov.au

Fa'afeso'ota'i mai matou

Telefoni

1800 517 199 Aso Gafua | le Aso Faraile (e le a'afia ai aso malolo)

Afai e te tutuli pe iai se faafitāuli i lau faalogo poo lau tautala, vili le 'Auaunaga a le NRS i le 133 677 ma fai iai e te fia valaau i le numera 07 3734 1900.

A valaau mai i matou i se isi gagana e ese atu nai loo le Igilisi valaau le 'Auaunaga o Faaliliu'upu ma faamatala'upu (TIS National) i le 131 450 ma fai iai e te fia valaau i le numera 1800 517 199.

Tuātusi Pusameli

GPO Box 1422, Brisbane, Qld 4001.

Imeli ma le upega tafailagi

DRCenquiries@royalcommission.gov.au

www.disability.royalcommission.gov.au

Logoina lo outou mamalu

Tusifoliga(Facebook)

facebook.com/disability.royalcommission.gov.au

Twitter

@DRC_AU

Talafou o le Connect

A fia resitala i le matou Talafou o le *Connect* mo le ta'i lua vaiaso, faatumu le pepa resitala o lo'o i luga o le matou upega tafailagi pe imeli mai i le DRCmailinglist@royalcommission.gov.au

Royal Commission
into Violence, Abuse, Neglect and
Exploitation of People with Disability